

MADS KAAGAARD NIELSEN OG BRYGGERIET "SALLING" I ROSLEV.

Af Keld Lauge Nielsen

I februar 1899 lejede Mads Kaagaard Nielsen sig ind i et kælderrum på Engholm i Roslev. Han havde bestemt sig for at starte en øl-forretning. Han tog til Gjedsted hos øltapper Søren Torp for at lære at skylle flasker og tappe øl af Derefter køber han et par heste - "stærkt afmagrede og stædige" som han skriver, og låner en vogn af sin tilkommende svigerfader Jakob Berthelsen fra Junget. Så bruger han 550 kr på flasker, kasser og inventar, låner prop og tappemaskine hos Thor i Randers, og pr. 1. april var han klar til at begynde, men pengene var sluppet op!

Han måtte nu ud på lånemarkedet, og hos købmand Friis i Selde lånte han 40 kr. De 39 kr blev brugt på at få sendt 3/2 tønder bayersk øl - på efterkrav. Da de var tappet og solgt havde han tjent 7,80 kr, og kunne nu lade sig ringforlove med Dorte Berthelsen.

Som nævnt starter han sin nye forretning pr. 1. april, men med en del vanskeligheder og skuffelser. Dels var der ølhandlere helt fra Skive

der kørte i området, og dels kunne han ikke få den lokale gæstgiver

Mads Kaagaard Nielsen

Christensen i Roslev til at købe sit øl, da han selv havde aftapning. I 1904 blev han dog kunde hos Mads Kaagaard, og var endda snart en af de største og bedste kunder han havde. Hvis Kaagaard, der i daglig tale blev kaldt Mads Øltapper, manglede penge når øllet kom på efterkrav fra både Thor, Tuborg og Carlsberg,

kunne han altid låne penge ved gæstgiver Christensen.

Kunderne var fordelt i det meste af Salling, og talte bl.a. Thise Brugsforening, Færggården i Sundsøre, Selde Kro, købmand Friis i Selde, Branden Kro, Fur Kro, Sallingsund Kro og flere købmænd.

Snart var der for lidt emballage, så det han korn hjem med ved 10 - 11 tiden om aftenen efter salgsturerne skulle skylles og fyldes straks næste morgen for at kunne bruges, når han igen kørte ud over middag. Der var ansat "en ældre kone til at hjælpe", og hestene blev opstaldet på kroen.

Den 18. august 1899 blev han gift med fru Dorte i Junget Kirke. De lejede en lejlighed ovenpå Engholm, men allerede i maj 1900 flyttede de nedenunder i stueetagen. Det var strengt at komme gennem vinteren, for kunderne ville ikke købe øl om vinteren. Det blev ikke til mere end 2/2 tønder om ugen med en fortjeneste på 5 kr, og sodavand blev der ikke solgt meget af dengang.

1. februar 1901 køber han en lille ejendom af sin svigerfader. Den ligger ved Jebjerg skel, og jorden ligger på den anden side af banen, - bygningerne nord for. Da det nu var svigerfar, der blev handlet med, var det meget gunstige betingelser der blev handlet på, og det gav anledning til bebrejdelser fra to svogre, der

ville have pant i hans nye møbler for at sikre deres del af arven. De blev dog enige om en ordning og skiltes i al fordragelighed. Ejendommen sælges 3 år senere for 3500 kr.

I foråret 1902 køber han det hus i Roslev (idag Jernbanegade 26) der siden skulle blive rammen om hans virksomhed, for 5000 kr. Han får dog først endeligt skøde på ejendommen i 1909. Der skal laves meget om, og det halve af stuehuset blev udgravet så der kunne laves kælder under det. I baghuset blev der indrettet aftapperi og staldplads. Det hele var klart til indflytning 1. maj.

I 1904 beslutter de store bryggerier, at **deres øl skal tappes på bryggerierne, og Kaagaard må nedlægge sit aftapperi.** Han mener dog ikke det er så galt, for de får nu mindre arbejde derhjemme, og kan bruge mere tid på kunder, og dermed få en større omsætning. Samme år skiftede han fra Thor til Ceres-øl, fordi han havde fået en god aftale om billigere fragtpreiser på øllet. Da han skulle have udbetalt sin "bonus" ville Ceres dog ikke stå ved det, og i marts 1905 skiftede han igen leverandør og fik nu sit øl fra Albani i Odense.

Ceres slap dog ikke sådan taget i Salling og satte selv en salgsvogn til at køre samme steder som Kaagaard korn. Ceres-manden kunne dog ikke sælge noget øl og standsede efter 3

uger. Så forsøgte de med at lave et nyt depot med en mand fra Løgstør, men han kom aldrig igang. Kaagaard var sine kunder meget taknemlige for deres trofasthed, og kunne senere afslå et tilbud fra Ceres om køb af hans virksomhed.

Senere **udvides udhuset med hestestald og ny vognport**, og i 1907 bygges stuehuset igen om, og der bliver nu en lejlighed på 1. sal hvorfra lejeindtægten stort set dækker huslejeudgifterne til hele huset. De er inde i en god periode og salget af Albani-øllet går over al forventning.

I 1912 køber Kaagaard et sodavandsanlæg for 800 kr i Randers. Dertil 10.000/4 flasker, 2.000 patentflasker og 250 kasser. Sodavandsfabrikken blev indrettet i kælderen under stuehuset. Han kunne nu sælge sodavand fra sine egen sodavandsfabrik og supplere varerne fra Albani.

Den 4. august 1914 udbryder 1. verdenskrig, og Kaagaards 2 heste bliver udskrevet til hæren, og skal stille på kasernen i Viborg. Den ene kom hurtigt retur da den var "nervøs". Den anden aftjente sin "værnepligt" i 15 måneder og kom hjem med 1300 kr i hyre.

Krigen var dyr for landet, og det medførte at skatter og øvrige udgifter blev så store som aldrig før efter krigen.

Patentprop og sodavandsflasker fra virksomheden. Den her viste prop er med sort tryk, en yngre udgave er med grønt tryk. Flasken til venstre er mundblæst og fra før 1927, den anden yngre og maskinlavet.

Kaagaard havde dog optimismen i behold, og turde godt gå i gang med nogle investeringer.

I 1920 blev hele baghuset revet ned og et nyt bygget op langs det nordlige skel. Samme år, d. 1. april, købte han sin første Ford-lastbil, der samtidig var den første i Salling. Året efter tog han, efter 39 år, en vemodig afsked med sine kære heste, der havde tjent ham så trofast det meste af hans liv.

Fra starten af 1920-erne huskes også sodavandproduktionen. **De blev** tappet i [stk. ad](#) gangen på flasker som fru Dorte lukkede med korkprop og ståltråd, der på forhånd var formet, så det var lige til at sætte på. Senere kom en tappemaskine med plads til 4 flasker til, og i 1936 en roterende tappemaskine med plads til 6 flasker.

Sortimentet var i 1920-erne apolinaris, rød-, citron- og sportssodavand. Børnene hjalp meget til i virksomheden, bl.a. med vask af flasker. Der blev lugtet til alle returflaskerne for at kontrollere om der havde været andet end sodavand i dem. Stødte man så på en der havde været petroleum i var lugtesansen ødelagt resten af dagen, da alt så lugtede af petroleum.

En af sønnerne - Søren - tegnede meget - og over alt. Han mestrede det dog så godt, at han fik lov til at tegne nogle af de etiketter der blev brugt i 1920-erne.

Allerede i 1923 lavede de igen om på baghuset, idet der også blev indrettet kælder under dette. Den samlede

kælder rummede nu både øllager, sodavandsfabrik og badeværelse mm. Stueetagen i baghuset blev indrettet til ægpakkeri.

Alt dette ombyggeri var færdigt, så der i juni 1924 kunne indgås en lejekontrakt med Odense Ægforretning. Kaagaard beretter stolt at de nu havde beskæftigelse til 14 arbejdere alene i ægpakkeriet. Samme år bliver der atter investeret i nye sodavandsmaskiner.

Der var nu igen penge i foretagendet, og han købte ølankre hos bødker Nielsen i Roslev for 1200 kr. Han forhandlede nu også hvidtøl fra Breum Bryghus, og der blev købt en ny Ford til 5000 kr.

I maj 1927 købte han husholdningsøl for første gang. Det leveredes af Odin i Viborg. Senere bliver det leveret af P. Jensen, bryggeriet "Dalhuset" i Rødding, og han begyndte samtidig at købe sodavand den anden vej.

1. februar 1928 fik Kaagaard forhandling af Carlsberg øl og i 1929 begyndte han at bygge et ølbryggeri som stod færdigt 1. juli. Han kunne samtidig betale ølskat til kommunen for sidste gang. Beløbet var på 75 kr, og var den højeste ølskat i Viborg Amt det år.

Han bryggede nu sit eget hvidtøl. Han kunne efter sigende selv brygge, men pg.a. travlhed i ægpakkeriet blev

der ansat en brygger til at lede bryggeriet.

Den 24. juni 1930 kunne han så for første gang betale ølafgift - på 36 kr - til Toldkontoret i Skive.

Som mange andre samtidige havde også Mads dyr på bryggeriet. Dels var der heste til at trække ølvognene med, og dels var der grise og fjerkræ

3 propper til 5 og 10 liters flasker. Fra venstre er de trykket grønt, sort og rødt. Den sorte er den ældste, den røde formodentligt den yngste.

2 liters flasker med ætset navn.

til at aftage overskuds-produkter fra ølbrygningen.

Jens Andersen - der er født i lejligheden ovenpå bryggeriet i 1919 - var i 1933 selv beskæftiget på bryggeriet. Hans månedsløn var det svimlende beløb af 30 kr, og arbejdet var både med ølbrygning og fremstilling af sodavand, der nu også omfattede appelsinvand.

De følgende år op mod 2. Verdenskrig prægedes af en del handel med jord og ejendomme, private pengeudlån o.l.

Men bryggeriet blev ikke forsømt, det blev forsynet med nyt damp- og kedelanlæg i 1936. Et par år senere købtes en Bedford lastbil i Skive, og da krigen brød ud i 1940 blev den snart forsynet med en gas-generator, så han også var kørende under krigen.

Kaagaard var efterhånden blevet en ældre herre på 70 år, så generationsskiftet nærmede sig, og det blev 3 af sønnerne der i forening kunne overtage bryggeriet, sodavandsfabrikken, Carlsberg-depotet og æg-pakkeriet i 1942.

Med skæringsdato 1 juli 1942 overtager brødrene Magnus, Laurits og Ejnar Kaagaard Nielsen "Bryggeriet og Mineral-vandsfabrikken "SALLING" I/S" efter faderen for 50.000 kr. Mads K. Nielsen får et pantebrev på 34.000 kr., og flytter over i Jernbanegade 29.

Navnet ændres til det ret omfattende: "Bryggeriet og Mineralvandsfabrikken "SALLING" I/S v./ Brdr. M. L. og E. Kaagaard Nielsen".

Handlen omfatter "fabrik, bryggeri, depot for Carlsberg, indsamling af æg til Odense Ægforretning, 2 lastautomobiler og al emballage" som det står i skødet. Endvidere nævnes "2 bryggekar, 1 bryggekedel, 1 pasteuriseringskar, 1 filterapparat, 2 rote-rende tappemaskiner, 1 imprægnerings-anlæg og 2 propmaskiner".

Overtagelsen bekendtgøres i Dansk Handelsregister af politimesteren i Skive i 1943, og det fremgår at brødrene i forening tegner firmaet, og at Magnus K. Nielsen, der har en kontoruddannelse, er administrerende direktør.

Handlen skulle iøvrigt godkendes af "Overøvrigheden" **fordi Ejnar manglede et halvt år i at være myndig.**

Brødrene - hvor Magnus stod som "ølhandler", Laurits "medhjælper" og Ejnar som "vognmand" - fortsatte i faderens spor, og fik en overgang sideløbende forhandling af øl fra Albani Bryggerierne i Odense. Dette "dobbel-depot" formodes dog ophørt i 1951 da Roslev Bryghus overtog forhandlingen fra Albani.

Pr. 1. 5. 1951 træder Magnus og Laurits ud af bryggeriet, og Ejnar

fortsætter som eneejer. Navnet ændres igen, denne gang til: "Bryggeriet og Mineralvandsfabrikken SALLING v./ Ejnar Kaagaard Nielsen".

Prisen er nu 52.000 kr, og Mads K. Nielsen har stadigvæk 22.500 kr til gode i bryggeriet. Handlen offentliggøres først i Dansk Handelsregister i 1956.

Magnus K. Nielsen flytter om i Grønnegade 9, Roslev, og bliver ølhandler for Thor i Randers.

Laurits M. K. Nielsen flytter til København hvor han arbejder som lagerforvalter på en plastikfabrik.

I forbindelse med handlen indgås der bestemmelser om at: "Laurits K. Nielsen må ingensinde i Roslev Kommune drive konkurrerende virksomhed, altså hverken bryggeri eller forhandling af drikkevarer og ej samle æg i Nordsalling"!

For Magnus var det knap så skrap, idet **han var fritstillet mht.** forhandling af afgiftpligtigt øl. For husholdningsøls **og sodavands** vedkommende var han forpligtiget til at sælge broderens produkter. Dog måtte han godt sælge "-en kasse eller to" af Thors produkter efter nærmere aftale.

Ejnar (Carlsberg) fik lov til at sælge direkte til kunderne udenfor Magnus' (Thor) rute. Dog måtte der sælges enkelte kasser til kunderne på "ægruten overalt"!

Disse aftaler var indgået for en 5 årig periode.

Der er forskellige bud på hvornår ølbrygningen ophørte. Nogle mener at kunne huske der blev brygget helt frem til Mads Kaagaards død i 1956, men en datter til Mads Kaagaard mener, på grund af sine egne børnefødsler, at brygningen ophørte mellem 1951 og 1953, sodavandsproduktionen lige efter 1954.

Det er dog sikkert at det hele var slut omkring 1958 — 59, hvor Carlsbergforhandlingen ophørte. Bygningerne stod herefter tomme frem til 1966 da en jernhandler købte dem.

Kilder:

- Slægtsbog for familien Berthelsen, Dansk Slægtshistorie, Kjellerup 1962-1964
- Slægtsbog for familierne Rold og Beg, Fjelsø, 1967
- Mads Kaagaard Nielsens personlige optegnelser fra 1944
- Edel Kaagaard, Roslev
- Sallingsund Lokalhistoriske Arkiv, Glyngøre
- Jens Andersen, Roslev
- LandsArkivet i Viborg
- ErhvervsArkivet i Århus
- Dansk Bryggerifortegnelse v. Poul Tullberg, Silkeborg
- www.bryggerihistorie.dk

Etiketterne på de næste sider er, for øletiketternes vedkommende, fra toldvæsenets arkiv. De er indsamlet på toldkontrollerens rejser i 1930, 1935 og 1952. Da de ovale etiketter er fra både 1930 (Hvidtøl no. 1) og 1952 (Hvidtøl no. 2 og Julehvidtøl) og de runde Malt Hvidt-øl er fra 1935 og 1952, må man gå ud fra, at bryggeriet har benyttet de samme etiketter den tid, der blev brygget.

Vandetiketterne kommer fra private samlere og kan ikke tidsfæstet, dog stammer den rektangulære citronvand fra en samling, der kan dateres til ca. 1935.

Etiketterne er både affotograferet og scannet, og størrelserne samt farverne er derfor ikke helt præcise. Påskehvidtøl og den store malthvidtøl har samme størrelse, det samme har de tre ovale etiketter. Red.

